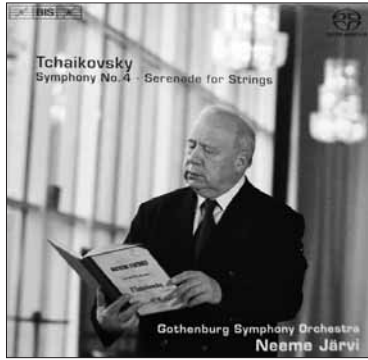

WOORD, KLANK & BEELD

CD KLASSIEK

Vierde symfonie
Pjotr Iljitsj Tsjaikovski

De componisten van de negentiende eeuw hadden het moeilijk om de stormachtige emoties die ze wilden overbrengen, goed te verpakken in de klassieke, evenwichtige symfonievorm. Wanneer Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893) in zijn vierde symfonie de alles overweldigende kracht van het noodlot wil oproepen, dan is de klassieke symfonische opbouw echter wellicht iets te afgeborsteld.

Tsjaikovski schreef zijn werk net nadat zijn kortstondige geluk ten onder ging in rampspoed. Over de eerste beweging zei hij dat hij ermee wilde uitdrukken hoe voorbijgaande dromen van groot geluk stukspatten op de harde werkelijkheid van het bestaan. Tsjaikovski kijkt anders aan tegen het noodlot dan Beethoven. Bij de Duitser gaat het om de mens die zich verweert tegen de fataliteit, bij de grote Rus is integendeel het noodlot de baas. Het enige wat een

mens kan doen, is zich overgeven, drijven op de bruisende golven, tot de zee je opslokt. Die geweldige botsingen wist de kunstenaar op te roepen op buitengewone wijze, maar als dit emotioneel zwaarbeladen programma al meteen in het eerste deel op de agenda staat, wordt het begrijpelijk dat het Tsjaikovski veel werk kostte om het allemaal in het klassieke vierdelige schema van de symfonie te wringen.

Gelukkig was de componist een groot vernieuwer. Wanneer de kracht van het noodlot losbarst, zoals in de bliksems van het eerste en laatste deel, dan is de kalme beheersing van de klassieke symfonie niet meer dan een vage herinnering.

Neeme Järvi blikt met het Gothenburg Symphony Orchestra alle symfonieën van de grote Rus in, en zeker van deze vierde zet hij een uitstekende vertolking neer in de knappe stijl van zijn eigen leermeester, Yevgeni Mravinsky, die nog vaak wordt gerekend bij de beste Tsjaikovski-vertolkers. Met zo'n dramatisch werk kan een dirigent in de verleiding komen om elke emotie nog eens extra te benadrukken. Järvi vermijdt deze valkuil en dat verleent deze versie de nodige transparantie en frisheid. Juist daardoor krijgen de soms subtiele contrasten in het orkest voldoende aandacht. (JC)

Tchaikovsky, *Symphony Number 4. Serenade for Strings Opus 48. Elegy*, door het Gothenburg Symphony Orchestra onder leiding van Neeme Järvi, BIS (distributie Coda), SACD 1458, 21,15 euro.

CD KLASSIEK

Klavierwerk
Johann Sebastian Bach

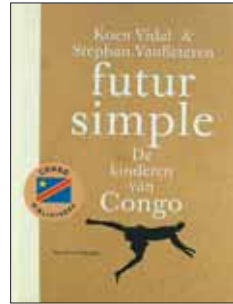
Jaroslav Tuma is een geboren Pragenaar die zich vooral toelgt op het klavierspel, in het bijzonder op orgel en klavecimbel. Hij timmert al een hele tijd aan de weg, want reeds in de jaren 1980 won hij in concours tal van prijzen. Vandaag is deze nijvere duizendpoot zowel lesgever als begaafd vertolker van het vroege repertoire: renaissancemuziek, barok en vroeg klassiek. Daaraan heeft hij zijn hart verloren, wat niet wegneemt dat hij ook hedendaags materiaal genegen is. Bachs *Inventionen und Sinfonien* (BWV 772-801) bestaan uit dertig korte klaviercomposities, evenwichtig verdeeld over vijftien 'inventies' (tweedelig) en vijftien

sinfonias (driedelig). Dit zijn spitse contrapuntische oefeningen die Bach nog in Köthen voor zijn leerlingen bedacht, maar die hij wellicht pas in Leipzig voltooide. Bach wil dat de leerlingen ermee netjes leren spelen, dus niet enkel mechanisch correct.

Tuma stelt terecht dat de moderne concertpiano vrijwel niets meer gemeen heeft met de subtiele klankwereld van Bach. Daarom speelt hij deze fijnzinnige, goed gebouwde klavieroefeningen ook op het 'clavichord', waarvan het zachte geluid nog heel dicht staat bij dat van de luit. Juist vanwege die verstillendheid wordt het vaak als solo-instrument gebruikt. In feite was het geknipt als huisinstrument en Bach gebruikte het ook. Tuma benadert deze werkjes niet als absolute topwerken, maar hij slaagt heel goed erin om elk deeltje zijn eigenheid te geven. Op zijn goed geprepareerde Schiedmayer uit 1789, een instrument dus uit de allerbeste periode, klinkt alles heel pittig en krokant. Propaganda voor Bach dus, maar ook voor het clavichord. (JC)

Johann Sebastian Bach, *Inventionen & Sinfonien, Duets, BWV 772-805*, door Jaroslav Tuma (clavichord), ARTA Classics (distributie Laval), F1 0076-2, 18 euro.

BOEK WERELD

Jongeren in Congo
Koen Vidal

De Morgen-journalist Koen Vidal bundelt in dit mooie boek zeven portretten van jonge Congolezen, mensen die met beide voeten in de vaak bittere Congolese werkelijkheid staan, maar toch nog dromen koesteren. Zijn *Futur simple* is geen weten-

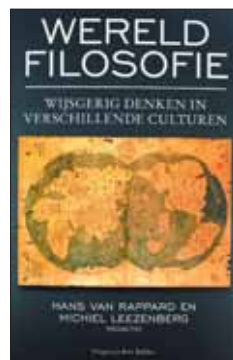
schappelijk werk, maar vertelt verhalen van gewone jonge mensen. De auteur reisde daarvoor meermaals naar Congo. De reportages, want dat zijn het, komen uit verschillende hoeken van het uitgestrekte land. De mens staat hier centraal, niet het nieuwsfeit of de analyse die de lezer moet boeien. De journalist kijkt, luistert en registreert. Hij neemt de tijd, laat mensen uitspreken, is geschokt of verwonderd. „Noem het voor mijn part slow journalism”, stelt de auteur.

Op deze wijze krijgen we een mooi beeld van het hedendaagse Congolese samenleving. De schrijver heeft veel respect voor de mensen die daar leven, ook al zal de corruptie, de onderdrukking van de vrouw, de lamentabele gezondheidszorg en onderwijs wellicht afgrijzen oproepen. Al proef je soms bitterheid, de kracht van de ziel blijkt het toch te win-

nen. Het boek is niet compleet zonder de foto's van Stephan Vanfleteren, die ook de tijd nam om de humor en de levenslust van deze jonge Congolezen in beeld te brengen. (EDS)

Koen Vidal & Stephan Vanfleteren, *Futur simple. De kinderen van Congo*, Meulenhoff/Manteau, Antwerpen, 295 blz., 29,95 euro, ISBN 978 90 85 422 105.

BOEK WETENSCHAP

Wereldfilosofie
Hans van Rappard
en anderen

Lange tijd werd gemeend dat Lenkel het Westen in staat was filosofisch te denken. Andere culturen konden dan wel wijsheid voortbrengen, filosofische systemen opbouwen was iets voor de

geavanceerde westerse beschaving. Onze ontmoeting met de oosterse wereld hielp ons af van dat idee.

Deze Nederlandse en van opvatting veeleer academische bundel artikels bespreekt hoe Europa respect kreeg voor filosofische tradities van Azië, van de islamitische wereld en van Afrika. Opmerkelijk tonen de bijdragen over Afrika een groot respect voor de haast vergeten Vlaamse francisciaan en missionaris Placide Tempels (1906-1977) die met zijn boek *Bantoe Filosofie* uit 1945 als eerste ontdekte dat de Afrikaanse culturen wel degelijk zijn gebaseerd op complexe denksystemen. 'Kracht' is in deze filosofie de centrale term. Tempels en zijn navolgers werd later verweten hun inzichten vooral voor de missionering te hebben gebruikt. Toch tonen de bijdragen aan hoe actueel het boek van Tempels blijft. Het oorspronkelijke boek blijkt boven-

dien volledig op het internet te staan.

Interessant is ook de vaststelling dat in de negentiende eeuw de belangstelling voor het boeddhisme eigenlijk een afzetten was tegen het christendom. (EDS)

Hans van Rappard & Michiel Leezenberg (redactie), *Wereldfilosofie. Wijsgerig denken in verschillende culturen*, Bert Bakker, Amsterdam, 366 blz., 24,95 euro, ISBN 978 90 351 3568 0.

BOEK SPIRITUALITEIT

Geestelijke moeders
Herwig Arts

Jezuiet Herwig Arts is niet aan zijn proefstuk toe. Zijn boeken over spiritualiteit werden al meermaals bekroond. In *God vinden is niet evident* leidt hij de lezer op een boeiende manier binnen in het spirituele oeuvre van twee bijzondere vrouwen. De eerste is de tijdens de Tweede Wereldoorlog jong gestorven Frans-joodse filosofe Simone Weil, de tweede is een nog levende, thans 85-jarige Britse karmelietes, wier geschriften over het gebed verschenen onder de naam Ruth Burrows.

Ogenschijnlijk hebben beiden weinig gemeen. Weil was een onrustig zoekende ziel, die zich nooit liet dopen, terwijl zij toch op een creatieve manier naar God zocht en die worsteling ook toevertrouwde aan het papier. Burrows leidde een contemplatief leven in een klooster en was er priorin. Zij schreef een autobiografie en vijf boeken, voornamelijk over het gebed. Het laatste, *Essence of Prayer* (de essentie van het gebed), dateert uit 2006. In de Engelstalige landen is Burrows' werk zeer geliefd, maar bij ons vrijwel onbekend. Beiden hebben wel het bewustzijn gemeen dat God zich nooit op evidente wijze laat kennen, maar dat gebed en een mystieke levenshouding wel het verschil maken.

Het is Burrows' diepe overtuiging dat het gebed geen activiteit is naast andere taken of opgaven. Gebed is veeleer een relatie of een contact. Bidden is dus niet iets wat de mens doet, maar wat God doet in de mens, meestal zonder dat die mens daarvan iets voelt of beseft. Bidden is niet iets wat wij voor God doen, maar iets wat God aan ons doet. Het effect van het bidden vindt plaats in het diepste niveau van de menselijke ziel, en

van dat gebeuren wordt de mens weinig of niets gewaar.

Er is slechts één godsbewijs, herhaalde Simone Weil steeds, en dat is het feit dat wij ons leven lang naar Hem blijven hunkeren en Hem blijven beminnen. Twee hoogst indrukwekkende getuigenissen. (EDS)

Herwig Arts, *God vinden is niet evident. De spirituele zoektocht van Simone Weil en Ruth Burrows*, Davidsfonds, Leuven, 2010, 104 blz., 15,95 euro, ISBN 978 90 5826 693 4.